

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO SISTEMA

2009 m. gruodžio 18 d. Nr. VA-P-10-2-23
Vilnius

Auditas atliktas, vykdant
Valstybės kontrolės 1-ojo audito departamento
direktorės Vitos Jurkevičienės
2009-03-04 pavedimą Nr. P-10-2 ir
valstybės kontrolieriaus pavaduotojo Viktoro Švedo
2009-09-01 pavedimus Nr. P-10-2-1 ir P-10-2-2.

Auditą atliko valstybinių auditorių grupė:
Marytė Tulabienė (grupės vadovė)
Jurgita Jokubauskienė

Auditas pradėtas 2009-03-04
Auditas baigtas 2009-12-18

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

SANTRAUKA

Valstybiniu socialiniu draudimu Lietuvoje draudžiama beveik 1,5 mln. gyventojų. Į Valstybinio socialinio draudimo fondą (toliau – Fondas) kasmet surenkamų įmokų dalis sudaro maždaug 40 proc. lėšų, lyginant su nacionaliniu biudžetu.

Audito tikslas – įvertinti, ar valstybinis socialinis draudimas organizuojamas laikantis nuostatos, kad iš valstybinio socialinio draudimo lėšų yra kompensuojamos prarastos darbo pajamos, nuo kurių buvo priskaičiuotos ir/ar mokėtos socialinio draudimo įmokos; ar išnaudotos galimybės Fondo biudžeto lėšas administravimui naudoti ekonomiškiau.

Audituojami subjektai: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

Audito metu analizuota informacija apie teisinį valstybinio socialinio draudimo reguliavimą ir nustatyta, kad teisės aktuose numatytos valstybinio socialinio draudimo išmokos nėra skirtos tik prarastoms darbo pajamoms kompensuoti. Į asmens draudžiamąsias pajamas įskaitomos kai kurios pajamos, nuo kurių nebuvo priskaičiuotos ir/ar mokėtos valstybinio socialinio draudimo įmokos, į bendrą socialinio draudimo stažą įskaitomi laikotarpiai, kai asmuo neturėjo darbo santykių, ar laikotarpiai, už kuriuos nemokėtos socialinio draudimo įmokos – tai didina Valstybinio socialinio draudimo išmokas. Valstybinio socialinio draudimo išmokų dydžiai nepriklausomi ar tik nežymiai priklausomi nuo priskaičiuotų ir/ar mokėtų įmokų bei bendro socialinio draudimo stažo – tai neskatina asmenų pasitikėti valstybiniu socialiniu draudimu, mokėti daugiau įmokų į Valstybinio socialinio draudimo fondą.

Audito metu nustatyta, kad teisės aktais buvo padidintos kai kurios valstybinio socialinio draudimo išlaidos, nedidinant valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifo. Susidariusiam pajamų/išlaidų skirtumui padengti neskirta valstybės biudžeto asignavimų, o imtos paskolos, kurių palūkanos mokamos iš Valstybinio socialinio draudimo fondo lėšų. Minėti veiksniai sudarė prielaidas Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto nesubalansuotumui. Fondo biudžeto išmokos 2008 m. ir 2009 m. I pusmetį viršijo pajamas, tačiau Fondo biudžetas nebuvo tikslinamas.

Kai kurios įmokos yra surenkamos į Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetą ir pervedamos į kitus fondus: dalis pensijų draudimo įmokų – į pensijų kaupimo fondus, sveikatos draudimo lėšos – į Privalomojo sveikatos draudimo fondą, nedarbo socialinio draudimo lėšos – į Užimtumo fondą (dalis šių lėšų panaudojama nedarbo išmokoms). Fondo biudžeto lėšas pervedus į kitus fondus, pensijoms, ligos ir motinystės, nelaimingų atsitikimų ir profesinių ligų socialinio draudimo išmokoms Fondo biudžete 2007, 2008 m. liko apie 79 proc., 2009 m. I pusmetį – apie 73 proc. visų apskaičiuotų įmokų į Fondą.

Audito ataskaitoje pateikiamos rekomendacijos Lietuvos Respublikos Vyriausybei, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai: pasiūlyta pertvarkyti valstybinio socialinio draudimo sistemą, parengiant Socialinio draudimo sistemos pertvarkos koncepciją ir jos įgyvendinimo priemonių planą.

Siūloma numatyti tik tokias valstybinio socialinio draudimo išmokas, kuriomis asmenims būtų kompensuojamos prarastos darbo pajamos, nuo kurių buvo priskaičiuotos ir mokėtos socialinio draudimo įmokos; į asmens draudžiamąsias pajamas įskaityti tik tas pajamas, nuo kurių priskaičiuotos ir mokėtos valstybinio socialinio draudimo įmokos, į socialinio draudimo stažą – tik laikotarpius, kuriais asmuo turėjo darbo santykius, arba už kuriuos buvo mokėtos valstybinio socialinio draudimo įmokos; valstybinio socialinio draudimo išmokų dydžius susieti su priskaičiuotomis ir mokėtomis įmokomis ir apdraustojo bendru socialinio draudimo stažu.

Siekiant Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto subalansuotumo pasiūlyta numatyti priemones, kuriomis būtų užtikrintas susidariusio Valstybinio socialinio draudimo fondo pajamų/išlaidų skirtumo dengimas iš valstybės biudžeto ar kitų finansavimo šaltinių, jei teisės aktais yra padidinamos kai kurios valstybinio socialinio draudimo išlaidos, nedidinant valstybinio socialinio draudimo įmokų tarifo, arba sumažinamos įmokos. Siūloma numatyti įmokų tarifo dalį, kuri turėtų būti skirta Fondo rezervui sudaryti bei patvirtinti Fondo rezervo sudarymo ir naudojimo tvarką.

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai pasiūlyta numatyti priemones, kurios padėtų ekonomiškiau naudoti lėšas Fondo administravimui: optimizuoti administravimo įstaigų struktūras, mažinti darbuotojų, vykdančių ne pagrindines Fondo administravimo funkcijas, pareigybių skaičių.

Tikėtina, kad pateiktos rekomendacijos padėtų pertvarkyti valstybinio socialinio draudimo sistemą, sudarytų prielaidas Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto subalansavimui. Be to, Valstybinio socialinio draudimo lėšų naudojimas, kompensuojant prarastas darbo pajamas atsižvelgiant į priskaičiuotas ir/ar mokėtas įmokas ir bendrą socialinio draudimo stažą, skatintų asmenis pasitikėti valstybiniu socialiniu draudimu bei dalyvauti jame.